

"כזה ראה וחדש" תמורות לאורך 70 שנה בישראל

רציונל

לקראת שנת השבעים למדינת ישראל נציג את התפתחותה של מדינת ישראל בתחומים מגוונים. במערך זה נעסוק בעתידה של מדינת ישראל, נלמד על ספרו האפוקליפטי של הרצל "אלטנוילנד", העוסק בהתפתחותה העתידית של מדינת היהודים ובמוסריותה של החברה במדינה. בעקבות הספר נערוך תצוגה משלנו - "אלטנוידרים" - חלום ישן חדש, ונתאר את החלומות שלנו על עתידה של המדינה. מומלץ לעסוק במהלך המוצע בחודש אייר, שבו מציינים את יום העצמאות ואת יום הולדתו של הרצל.

מטרות

1. פיתוח מעורבות ורגישות חברתית בנוגע לעתידה ולפיתוחה של המדינה
2. שיח ערכי בנושאים הקשורים לחברה הישראלית ולמדינה
3. התלמיד יכיר את ספרו של בנימין זאב הרצל, חוזה המדינה, "אלטנוילנד".
4. התלמיד יפנים את האמונה בכוח לשנות את המציאות ולהגשים חלומות.

שם הפעילות	המתודה	קשר למסר ערכי	עזרים נחוצים
1 / פתיחה: הרצל אמר	משחק	יצירת ידע מקדים לרקע ההיסטורי אודות התנועה הציונית ודמותו של הרצל	כיתה מתוקשבת
רקע היסטורי	צפייה בסרטון		
2 / יש לי חלום	ניתנות כמה אופציות: הצגה, פרונטלי + דיין	ערכים ע"פ ספרו של הרצל "אלטנוילנד": סובלנות, קבלת השונה, מעורבות חברתית, מימוש, אופטימיות ואמונה בחלומות	כיתה מתוקשבת כרטיסיות במערך
3 / מחלום למציאות	עבודה יצירתית	פיתוח המעורבות החברתית בעיצוב דמותה של מדינת ישראל העתידית	חומרי יצירה

מהלך הפעילות

1 / "הרצל אמר" (10 דק')

פתיחה

נתחיל את השיעור במשחק "הרצל אמר". המורה נותן משימות שונות המתחילות במילים: "הרצל אמר", למשל "הרצל אמר להרים ידיים", "הרצל אמר לקפוץ" וכו'. נברר מי היה הרצל, הדמות החשובה. ננסה לברר מה פירוש המושג "חוזה המדינה".

סקירה היסטורית

המורה יערוך סקירה היסטורית קצרה אודות הרצל. ניתן להעביר זאת באופן פרונטאלי או לחילופין להשתמש באחד מהסרטונים:

[הרצל- לוגיקון](#)

[חדשות מהעבר - הרצל](#) (7 דקות ראשונות של הסרטון מספיקות).

נסכם את שראינו בסרטונים

הרצל הבין שכדי לפתור את בעיית האנטישמיות, היהודים חייבים מדינה משלהם. ואכן הרצל פעל כל חייו למען הגשמת החלום - הקמת מדינה יהודית לעם ישראל. למרות כל זאת הרצל לא זכה לראות את מדינת ישראל; הוא נפטר 44 שנים לפני שהוקמה.

2 / "יש לי חלום" (20 דק')

בשנת 1902 (אפשר לעשות חשבון ביחד בכיתה - כמה זמן לפני שהוקמה המדינה?) כתב הרצל את אחד מספריו המפורסמים ביותר, "אלטנוילנד". המורה יכתוב את השם על הלוח. ננסה ביחד להבין מה הוא אומר:

אלט - המילה 'אלט' היא מילה בגרמנית, אולי חלק מהתלמידים יכירו אותה מידיש דרך הקריאה הבאה:
[אלטע-זאכן](#) שפירושו: דברים ישנים. המילה אלט מזכירה את המילה Old באנגלית, שפירושה ישן.

1. נוי - המילה 'נוי' בגרמנית היא כמו המילה **New** באנגלית, שפירושה חדש.

לנד - המילה 'לנד' בגרמנית ובאנגלית נושאת את אותה המשמעות: ארץ. חלק מהתלמידים בוודאי מכירים אותה [מהסופרלנד](#).

פענחנו יחד בכיתה את 'כתב החידה' - אלטנוילנד פירושו: ארץ ישנה חדשה.

נחום סוקולוב, אחד מראשי הציונות, החליט לתרגם את שם הספר לעברית כ"תל אביב". תל הוא דבר ישן ואביב מסמל התחדשות. העיר תל אביב שכולנו מכירים היום קרויה למעשה על שם ספרו של הרצל.

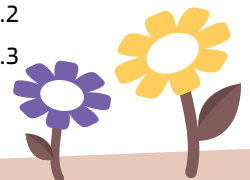
על מה מספר הספר?

כמה אפשרויות להעברת הידע:

1. **מומלץ!** העלאת מחזה בכיתה - המורה יבחר כמה תלמידים שיתבקשו להציג את הדמויות השונות שבספר ע"פ הכרטיסיות.

2. באופן פרונטלי ע"י המורה בעקבות קטע הקריאה

3. קריאה בזוגות של קטעי הקריאה

מחזה

מערכה ראשונה: אירופה, שנת 1903
פרידריך לֶוֹנְבֵּרְג - לבוש בלבוש מכובד, מדבר בצורה אדישה ומיואשת
דוד ליטוואק - לבוש כילד עני, מדבר כמו ילד
קינגסקורט - לבוש בצורה זרוקה, מדבר בסלנג, דמות מצחיקה

פרידריך לֶוֹנְבֵּרְג

שלום, שמי פרידריך לוונברג, אני גר בווינה בירת אוסטריה. אתמול פיטרו אותי מהעבודה וחברה שלי שאהבתי החליטה לאהוב מישהו אחר ולהתחתן איתו! אני מניח שאין טעם לספר לכם כמה אני עצוב.

עכשיו אני יושב בבית קפה, מיואש, קורא עיתון.

ראיתי כרגע מודעה שפרסם איזה איש אחד שאינני מכיר שמחפש שותף למסע אל אי בודד. אני כל כך מיואש ואין לי מה להפסיד. נראה לי שאתקשר אליו ואסע איתו יחד למסע. נראה לי שיהיה נחמד מאוד לגור באי בודד כמה שנים טובות ולשכוח מכל הצרות שלי.

דוד ליטוואק

קוראים לי דוד ליטוואק, אני ילד בן 10 ורציתי לספר לכם על משהו מופלא שקרה לי היום. אני בן למשפחה ענייה מאוד. אין לנו כסף לאכול ובקושי בגדים ללבוש. אמא שלי נשארתי רעבה כל הזמן כי היא נותנת לנו מהאוכל שלה. יש לי אחות קטנה - ממש תינוקת. והיו לי גם כמה אחים שנפטרו ממחלות כשהיו קטנים מאוד. ככה זה כשעניים, אין מספיק כסף כדי לקנות תרופות. בעל הבית של הדירה שאנו גרים בה שונא יהודים והוא גם גירש אותנו מהבית כי לא היה לנו כסף לשלם. אז עמדנו ברחוב.

ואז פתאום הגיע איש אחד שקראו לו פרידריך. הוא נתן לאבא שלי הרבה כסף וגם שילם לבעל הדירה הרשע את הכסף שהיינו חייבים לו, ובזכותו אנחנו יכולים עכשיו לחיות כמה חודשיים בנחת וברוחה. איזה מזל שיש אנשים טובים בעולם הזה!

פרידריך סיפר לנו שהוא הולך לנסוע לאי בודד ואין לו באמת צורך בכסף. דיברתי איתו קצת וסיפרתי לו על החלום שלי בחיים: ללמוד וללמוד, להיות איש חזק ובריא ובעיקר לעלות לארץ ישראל! זאת הארץ שעליה מסופר בתנ"ך וכתוב בסידור. כאן בחוץ לארץ שונאים יהודים, אומרים שאנחנו לא שייכים לכאן ושמעתי שיש מקומות שאפילו לא נותנים ליהודים ללמוד באוניברסיטה ולעבוד בעבודות חשובות, רק בגלל שהם יהודים! שמעתי גם שיש מקומות שבהם הורגים יהודים ומתעללים בהם. אני חושב שהגיע הזמן לעזוב את אירופה ואת כל הארצות בעולם ולהגיע לארץ משלנו.

קינגסקורט

אהלן חברה. מה המצב אתכם? בטח אתם שואלים את עצמכם איך קוראים לי, אז בגלל ששאלתם אני אענה (ואל תצחקו! כי זה שם קצת מצחיק!): קינגסקורט. כן, זה השם שלי, קינגסקורט. החלטתי לצאת למסע לאי בודד ופרסמתי הודעה בעיתון - מי רוצה להצטרף אליי? איזה איש נחמד שקוראים לו פרידריך הסכים להצטרף אליי ועכשיו אנחנו מפליגים בלב ים לעבר האי הבודד.

לפני כמה ימים כשהפלגנו בים לעבר האי הבודד, ראינו מרחוק את ארץ ישראל. פרידריך ביקש ממני שאולי נלך לטייל בה קצת לפני שנלך לאי הבודד שלנו. אני כמובן הסכמתי.

מה אני אגיד לכם, הארץ הזאת נוראית. אין בה שום דבר! ביוז זורם ברחובות, כל האנשים גרים בצפיפות ובעוני נוראי. יש מלא מחלות. לא נעים בכלל.

מערכה שנייה: כעבור עשרים שנה, ארץ ישראל
 קינגסקורט - לבוש בצורה מכובדת, עדיין הדמות מצחיקה
 דוד ליטוואק - לבוש כמו חלוץ, מדבר בצורה רשמית מצד אחד אך מתלהבת מצד שני
 פרידריך לֶוֹנְבֵּרְג - לבוש בצורה רגילה, נרגש מאוד ומדבר בהתלהבות

קינגסקורט

וואו וואו, עברו הרבה שנים מאז התראינו בפעם האחרונה. עשרים שנה פרידריך ואני גרנו באי בודד. היה נחמד. החלטנו לחזור הביתה. נחשו מה? פרידריך רצה שנעבור שוב דרך ארץ ישראל.
 חברה! אתם לא תאמינו! בעשרים שנה שהיינו על אי בודד היהודים הקימו בינתיים מדינה בארץ הזאת. מה אני אגיד לכם, אי אפשר להכיר את הארץ הזאת בכלל:
 יש בה בניינים גבוהים והדורים!
 יש בה בנקים של יהודים!
 יש בה כבישים ומכוניות!
 יש בה קניונים וחנויות שאפשר לקנות בהם הכל!
 יש בה חיי תרבות וחברה עשירים.
 יש בה אוניברסיטה ומכוני מחקר פורצי דרך!
 יש בה גם טכנולוגיה משוכללת מהמתקדמות בעולם: רכבת חשמלית.
 ויש בה אפילו בית מקדש שבו מתפללים יחד זה לצד זה יהודים, נוצרים ומוסלמים.
 מדהים פה!

דוד ליטוואק

אולי חלקכם זוכרים אותי. זה אני דוד ליטוואק! פגשתם אותי לפני עשרים שנה כשהייתי ילד קטן בן עשר. היום כמו שאתם מתארים לעצמכם אני כבר בן שלושים, אני איש בריא וחזק ואני גם הנשיא של המדינה היהודית שקמה בארץ ישראל.
 לפני כמה חודשים הגיע לארץ ישראל פרידריך לוונברג. כן! כן! פרידריך שהציל את המשפחה הענייה שלי בחוץ לארץ כשהייתי ילד קטן. עשיתי לו ולחבר שלו (אני לא זוכר בדיוק איך קוראים לו, יש לו שם טיפה מצחיק) סיור בארץ והראיתי להם את המדינה שלנו, סיירנו בכל מיני מקומות ואפילו עשינו את ליל הסדר ביחד!

פרידריך לֶוֹנְבֵּרְג

זה אני, פרידריך לוונברג. תקשיבו, בחודשים האחרונים אני נמצא כאן בארץ ישראל עם דוד וקינגסקורט, ואני בהלם! המדינה שהיהודים הקימו, לא רק שהיא מדינה משוכללת, היא מדינה שיש בה שקט, שלום, שלווה ונחת.
 זאת מדינה שיש בה כבוד אחד לשני, יש בה דגש חזק מאוד על הרגישות לזולת והדאגה לחלש.
 יש כאן דעות שונות ומגוונות, אבל עם זאת גם סובלנות הדדית. חובות וזכויות ואחריות אישית לכל אזרח ואזרח.
 המדינה הזאת היא מדינת מופת! היא מדינה המשמשת דוגמה לכל המדינות בעולם ביחס של אדם לרעהו ובערבות ההדדית השוררת בין כל אזרחיה!
 זה מרגש נורא! זאת המדינה היהודית שעליה חלמנו במשך אלפי שנים של גלות! מדינה של צדק, שלום, ועזרה לחלש!
 אני נשאר לגור פה לנצח!

עלילת הספר מתארת את מסעו של יהודי וינאי צעיר בשם פרידריך לֶוֶנְבֶּרְג.

בתחילת הספר פרידריך מפוטר מעבודתו ומגלה שבנוסף לצרותיו אהובתו מחליטה להתארס עם אדם אחר. הוא יושב בבית הקפה מיואש, ונתקל לפתע בעיתון במודעה מסקרנת שמפרסם אדם בשם קינגסקורט - המחפש שותף למסע התבודדות באי באוקיינוס השקט. פרידריך המיואש מחייו חושב שאין לו יותר מה להפסיד בחיים, יוצר קשר עם קינגסקורט ויוצא למסע. רגע לפני היציאה למסע פוגש פרידריך יהודי עני ששם משפחתו ליטוואק ותורם למשפחתו כסף רב ומזון.

המסע של פרידריך וקינגסקורט מתחיל. בדרך הם עוברים בארץ ישראל. ארץ ישראל נראית מוזנחת ונטושה. הרצל למעשה מתאר את ארץ ישראל באותה התקופה, בדיוק כפי שהוא עצמו ראה אותה: מלאה בעניים, חולים, מוזנחת ומלוכלכת.

מה בדיוק עבר על פרידריך וקינגסקורט באי הבודד הרצל לא מספר, אבל זה כנראה לא באמת מעניין, כי לאחר 20 שנה של חיים על אי בודד חוזרים שניהם חזרה לווינה. בדרך הם עוברים שוב דרך ארץ ישראל, אלא שבינתיים, בעשרים השנים שחלפו, הספיקו היהודים להקים בארץ ישראל מדינה משלהם - מדינה יהודית.

בדרך מקרה פוגשים פרידריך וקינגסקורט את דוד ליטוואק, בן המשפחה הענייה שלה תרם פרידריך כסף רב עשרים שנה קודם לכן. דוד גומל טובה לפרידריך ועושה לו סיור מודרך שלם בארץ. יחד הם חוגגים את פסח ומבקרים במקומות שונים. דוד פעיל מאוד בארץ ובסוף הספר אף נבחר להיות נשיא המדינה הראשון.

ומה יש במדינת היהודים החדשה?

יש בה בניינים גבוהים והדורים!

יש בה בנקים של יהודים!

יש בה כבישים ומכוניות!

יש בה קניונים וחנויות שאפשר לקנות בהם הכל!

יש בה חיי תרבות וחברה עשירים.

יש בה אוניברסיטה ומכוני מחקר פורצי דרך!

יש בה גם טכנולוגיה משוכללת מהמתקדמות בעולם: רכבת חשמלית.

יש בה אפילו בית מקדש שבו מתפללים יחד זה לצד זה יהודים, נוצרים ומוסלמים.

יש במדינת היהודים של הרצל שקט, שלום, שלוה ונחת.

הרצל במהלך הספר מזכיר כל מיני ערכים שבזכותם הצליחו היהודים להקים מדינה, ובראש ובראשונה הערך החברתי, הרגישות לזולת והדאגה לחלש.

מדינת ישראל של הרצל היא מדינה המשמשת דוגמה לכל המדינות בעולם ביחס של אדם לרעהו ובערבות ההדדית השוררת בין אזרחיה.

במדינת ישראל של הרצל יש ריבוי דעות וסובלנות הדדית. חובות וזכויות ואחריות אישית של כל אזרח ואזרח.

מדינת ישראל של הרצל היא חברת מופת.

רבים מהדברים שהרצל מתאר בשלב זה של הספר נכתבים מדמיונו הפורה, מי היה מאמין שכעבור כמה עשרות שנים (כמעט) הכל יתגשם!

שאלות לדיון בכיתה

1. **נסו לדמיון** - בתקופה שבה אין ליהודים מדינה, מה לדעתכם חשבו על הרצל אנשים שקראו את הספר שלו? למה לדעתכם בחר הרצל לקרוא לספר שלו דווקא בשם: "אלטנוילנד" - ארץ ישנה חדשה?
  3. מה היא לדעתכם חברת מופת?
  4. אילו הרצל היה בא לבקר בבית ספרכם והיה צופה בכם בזמן ההפסקה/ השיעור, מה היה חושב לעצמו על חברת הילדים?
  5. אילו ערכים היה שמח לראות אצלכם?
  6. אילו ערכים היה מתאכזב לראות? כיצד אנו יכולים לסייע כדי שבביקור הבא של הרצל הוא יזכה לראות תמונה קרובה יותר לחזונו?
  7. האם בצפייתו בהפסקה היה מגלה ביטויי התנהגות של מעורבות חברתית וכבוד בין באי בית הספר? הביאו דוגמאות מחיי היום-יום שלכם לביטויים אלו.
- בסיום הספר כותב הרצל מכתב לספר שכתב. במכתב הפרידה המרגש מאחל הרצל לספר שלו להגיע לידיים טובות. הוא טובע את הביטוי "אם תרצו אין זו אגדה", ומגלה מה הכוח הגדול ביותר בעיניו. כדאי להקריא את הטקסט כמות שהוא לתלמידים ולבקש מהם להסביר מה פירוש המילים המודגשות.

כידוע, אם לא תרצו, הרי כל מה שסיפרתי לכם בזה אגדה היא ותישאר אגדה.

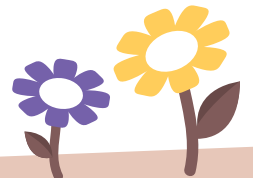
כי עתה, אחרי שלש שנות עבודה, עלינו להיפרד, ומכאוביך יחלו מבעד לאיבה ולסילופים יהיה עליך לאחוז דרכך כמבעד ליער אפל. אבל אם אל אנשים טובים תבוא, שא נא ברכה להם בשם אביך מחוללך, הוא חושב: **אין החלום נבדל כל כך מן המעשה כפי שנראה למישהו.**

כל מעשה האדם יסודו מחלום וסופו לחלום.

דיון

1. האם אפשרי להגשים חלומות? מה הרצל לדעתכם היה חושב?
2. "אלטנוילנד" היה החלום הגדול של הרצל. מה החלום שלכם? המורה יחלק דף ריק וכל תלמיד יכתוב לעצמו חלום אישי שאותו הוא רוצה להגשים ובמידת הצורך והזמן גם לשתף בכיתה.

3 / מאלטנוילנד לאלטנוידרים - מגשימים את החלום של הרצל (15 דק')

המילה "דרים" (Dream) באנגלית פירושה חלום. ננסה לכתוב יחד בכיתה כיצד אנו רוצים שתראה מדינת ישראל בעוד חמישים שנה, מה החלום שלנו על עתידה של המדינה?

1. **נערוך רשימה על הלוח יחד** - אילו ערכים אנו רוצים לשפר במדינה? אילו ערכים יכולים להוביל אותנו לחברת מופת כפי שהרצל רצה?
2. מה החלומות שלנו על עתיד המדינה?
3. לאחר שהדברים יהיו כתובים מול עינינו בצורה מסודרת, נעבור לבניית תערוכה: כתיבת סיפור אפוקליפטי בסגנון של "אלטנוילנד", מדינת ישראל העתידית בציור, בדגם תלת מימד, בסרטון ובאיחולים למדינה.
4. **שימו לב**- מומלץ לנסח ברכות ואיחולים לקראת יום העצמאות ה-70 למדינה ולשלב בתערוכה. לקראת יום העצמאות יחולק דגל אחד לכל בית ספר, מנהל/ת בית הספר יחד עם מחנכי כתות ה'-ו' יבחרו ברכות שיכתבו על הדגל. דגלים אלה יועברו לגבעת התחמושת, מתוכם יבחרו 200 דגלים לתערוכה יצוגית והשאר ישמרו ב"קפסולת זמן" שתפתח בעוד 30 שנה ותוכנה יוצג לציבור.

נספח / סיפור לדוגמה שנכתב בעקבות המערוך הנוכחי בסגנון "אלטנוילנד"

היה הייתה פעם לפני שנים רבות כיתה ..... בבית ספר ..... ב .....

יום אחד החליטו חברי הכיתה לנסוע בזמן. רפי אב הבית הסכים לבנות להם מכונת זמן. ובעתיד, בעיר שבה הם גרו, הם ראו שאין מכונות על הכביש אלא מכונות מעופפות שעשויות מחומרי מחזור. בחור אחד ברחוב הסביר להם שהמדינה גילתה שהדלק פחות יקר אם מייצרים אותו מזבל אורגני, וזה פיתוח טכנולוגי חדשני של ישראל.

הם גילו שראש הממשלה הוא בעצם מנהל בית הספר שלהם מכיתה ה'1, וששר האוצר הוא אליעד מכיתה ו'3 שהיה יושב ראש מועצת התלמידים.

חברי הכיתה רצו לראות איך נראה בית ספר בעתיד, אז הם נסעו לתל אביב וגילו שהתפתחה והשתנתה, אסור למשל להכנס אליה במכונות פרטיות ויש בה תחבורה ציבורי מאד נוחה הכוללת רכבת קלה, רכבת תחתית ואוטובוסים ירוקים, הרחובות מאד נקיים ובנייני המגורים בכל העיר גבוהים ומטופחים ובמערכת החינוך כל אחד לומד מה שמעניין אותו לפי סוגי בתי ספר שונים. בתי ספר להנדסה, בתי ספר לציור ובתי ספר לספורט.